

Terrorister – en film om dom dömda

Filmarna Stefan Jarl och Lukas Moodysson skrev tillsammans en artikel där de kritiserade de hårda straffen efter Göteborgskravallerna sommaren 2001. Händelserna lämnade dem emellertid ingen ro och de bestämde sig för att ta reda på vilka dessa ungdomar var. Vad engagerar dem och hur ser de på världen? Hur upplevde de det som hände och det dramatiska efterspelet med polis, häktning och domar? Vågar de tro på framtiden? Jarl och Moodysson träffade några av demonstranterna och dessa intervjuer resulterade i dokumentären *Terrorister – en film om dom dömda*.

Rekommenderad från åk 9 – gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM



Handling

En dikt som beskriver en ung aktivists känslor efter Göteborgskravallerna inleder filmen. Därpå polisens bilder i slowmotion där maskerade demonstranter slänger gatsten mot en polisbil. I ett bildmontage till tonerna av rockbandet Bob Hunds *Den lilla planeten* visas ett kollage av mänsklig ondska; högteknologiska missiler som laddas och avfyras. Döda och skadade människor i olika konflikter, bilder från palestinska intifadan, skövling av regnskog, svältande barn, djurförsök, miljöförstöring. Därpå antiglobaliseringsdemonstrationer från olika delar av världen.

Bilder på maskerade ungdomar som bryter gatsten, brinnande bål på Avenyn och sönderslagna McDonalds fönster placerar oss så återigen i Göteborg i juni år 2001 då EU:s regering-

schefer möttes och Georges W Bush var en av de inbjudna. Bilder visar också polisen som i tumultet går hårt åt demonstranterna med batonger, sparkar och hundbussning.

Sedan följer intervjuer med nio ungdomar som befann sig mitt i eller i närheten av polisens stormning av Hvitfeldtska gymnasiet och de urspårade demonstrationerna. Hannes Westberg, som skadades då polisen sköt skarpt mot honom, är en av dem som berättar. De andra är Erik B, Jonas, Anders, Jonathan, Sara, Mikaela, Yosoy och Erik H.

Det framgår att åklagaren till en början yrkade på mycket hårda straff. Uppåt sju år för till exempel våldsamt upplopp. Men för flertalet dömda väntar nu ett till två år bakom galler, ett

hårt straff för svenska omständigheter.

Domarna handlade i de flesta fall om anförandeskap, medhjälp till, anstiftan till, eller enbart våldsamt upplopp, våld mot tjänsteman och försök till misshandel (av poliser).

Under intervjuerna framgår det att deras skäl att vara i Göteborg varierade. Från att umgås med kompisar och festa, till att gå med i anti-Bush-demonstrationer och eventuellt besöka seminarier. Med deras egna ord beskrivs en händelseutveckling som endast delvis överensstämmer med den som beskrivits i massmedia.

Några av dem bodde på Hvitfeldtska gymnasiet som vid tidpunkten både fungerade som vandrarhem, knutpunkt och matställe. En del av dem arbetade på de så kallade sambandscentralen, ett informationsnätverk som framför allt byggde på SMS-meddelanden men som även bestod av avlyssning av polisradion där både polisens planer men också de negativa ordalag som demonstranterna beskrevs i framgick. Misstanken om att man befarade att en del ”farliga”, beväpnade, utländska aktivister höll till i Hvitfeldtska blev anledningen till att polisen under torsdagen stormade skolan under uppseendeväckande former. Unga som gamla hotades med vapen och stängdes in innanför en mur av containrar utan att förstå varför. I filmen berättar en hel familj hur de chockades av polisernas agerande. Enligt de intervjuade var polisernas urskiljningslösa sätt och arroganta attityd det som ledde till att oroligheterna senare eskalerade.

De största kravallerna utbröt på fredagen. Polisen försökte splittra en anti-Bush-demonstration med hundar men tappade kontrollen över situationen. Gatstenar slängdes av aktivister (och poliser), bilar och utemöbler sattes i brand. Skyltfönster tillhörande banker och exklusiva affärer på Avenyn krossades av demonstranter.

Senare samma dag omringas en Reclaim the Streets-fest på Vasaplatsen efter att bråk utbrutit mellan festdeltagare och ett gäng attackerande skinnskallar. Dessa släpps igenom polisavspärrningarna medan samtliga festdeltagare tvingas sätta sig på marken. Många får batongslag och sparkar i den uppjagade stämningen. Utanför inringningen har tumult och stenkastning brutit ur. Några av de intervjuade, som också deltog i festen, hör nu skotten från Vasagatan där Hannes, som kastar sten mot polisen, just blivit skjuten i magen. Han förs bort i ambulans men klarar sig mirakulöst nog trots att han träffats i kroppspulsådern.

Ungdomarna vittnar, de flesta välformulerat, om sitt engagemang som hos de flesta inte är knutet till traditionella politiska organisationer utan bottenar i vreden över världens orättvisor. Inte minst en grundmurad misstro mot den globala kapitalismen som man upplever alltmer dominerar världen. Jonathan ser det till exempel som sin plikt mot tredje världen att organisera ett motstånd mot sakernas tillstånd och göra det handgripligen. Mikaela förklarar hur engagemanget fördjupats, från att ha gällt aversion mot att äta kött, via djuraktivism till att innefatta större frågor som antirasism, antikapitalism och antiglobalisering.

Trots att de själva inser att de inte nedrustar kapitalismen genom att slänga gatsten på fönstren till den mest signifikativa representanten, McDonalds, försvarar ändå några av dem beslutet att gå från ord till handling.

Erik H, förefaller däremot mest ha hamnat på fel plats vid fel tid – Reclaim the Streets-festen. Inte desto mindre anhålls han och döms för att ha kastat sten trots att han förnekar att ha haft något med stenkastning att göra. Han kände sig bara rädd och hade ingen lust att bråka. Hans fall liknar inte riktigt de andra

inblandades som verkar ha vetat vad de gett sig in på. Ändå vittnar de samstämmigt om polisens övervåld, de överdimensionerade nivåer gripandena tog sig och den nedbrytande tiden i häktet. Dörrar sparkades in av polisens nationella insatsstyrka och inget krut sparades när de skulle hämta de unga ”terroristerna” i deras hem.

Mikaela beskriver det som rena science fictionfilmen när automatvapen riktas mot henne och hennes kompisar. Bilden av en kille som försöker knyta sina skor med handklovarna på samtidigt som han ber polisen ta bort ett hårstrå i munnen är däremot närmast komiskt.

Häktningstiden var psykiskt nedbrytande för dem alla även om Jonathan och Jonas genomskådade polisens metoder och vägrade låta sig manipuleras av deras förhörsteknik. Andra, som Anders och Erik H tog tacksamt emot lugnande medel för att stå ut.

Det värsta var inte bara åklagarens massiva bevisföring och en del falska polisvittnesmål. När inte ens försvarsadvokaterna verkar stå på deras sida kände de sig helt utlämnade. Åklagaren yrkade på mycket stränga straff, något som domstolen mildrade men de drygt sextio dömda avtjänar tillsammans fyrtiofem år i fängelse.

När Jarl och Moodysson träffar ungdomarna skall de snart börja tjäna av sina straff på olika fängelser i Sverige. Deras attityd är en märklig blandning av uppgivenhet och försiktig optimism. Några av dem kommer säkerligen fortsätta ”kravalla”. Till och med Hannes ses ute i nya demonstrationståg, senast mot kriget i Irak.

De drömmer om arbeten som betyder något, om en värld där människan inte värderas i termer av sin produktivitet och där tiden är värdefull. Drömmarna måste man behålla även om man känner sig förorättad. Anders har förlikat sig med tanken på att ett år går förlorat och att han till viss del utsetts till syndabock för något större än sina egna handlingar. Emellertid tycker han att det är bättre att han får ta straffet än någon som kanske är svagare. Om att kämpa för en bättre värld är att vara terrorist, då är han stolt att vara det, säger han.

De unga

”Varför är ni så unga, ni som är ute och demonstrerar på gatorna”, frågar Moodysson Mikaela. ”Man blir väl bekväm när man blir äldre”, säger hon. ”Man är mer engagerad när man är ung. Samhället uppfostrar en att lägga av, växa upp liksom.”

De som greps och straffades i Göteborg var unga, många precis myndiga. Demonstrationer av det här slaget och inte minst Reclaim the Streets/City-aktionerna dominerades av unga människor.

- Varför är det så många unga som engagerar sig? Ligger det något i vad Mikaela säger? Hör det ungdomen till att brinna för något, att se orättvisor och att tro på en förändring?

- Vad händer när man blir äldre? Vi vet ju att på sextioalet fanns en stark rörelse som liknar dagens. Den tidens unga protesterade mot Vietnamkriget, USA imperialismen och en rå kapitalism. Man ockuperade hus och kramade almar. Vad hände med dem? Har de uppfostrats till lydiga människor? Är det av bekvämlighet som många äldre upphör att bry sig? Uppfattas ungdomens sätt att visa sitt missnöje som besvärligt och störande av den äldre generationen? Fundera även över skillna-

derna med hur världen ser ut nu mot då. Hur tänker ni er framtidsutsikterna i ett större perspektiv?

En dikt av Matilda Platzer sammanfattar i filmen det som filmens unga känner:

Ni lärde oss att kritisera. Vi fick sjunga sånger om att rädda världen. När vi försöker kallar ni oss terrorister och slår oss med batong.

Vi lärde oss att ta människor på allvar. Vi fick sjunga att alla var lika värda. Men när vi försöker få något sagt kallar ni oss huliganer och slår oss tills vi blöder.

En femårig anarkist hörs inte.

En tioårig anarkist stör inte.

En trettonårig anarkist tas inte på allvar.

Nu när vi är äldre och kan säga vad vi tycker skjuter ni skarpt.

Vissa av ungdomarnas syn på våldsamheterna är att vuxen-världen inte lyssnar om man inte gör något spektakulärt. De vill mycket men har inte alltid kanalerna att framföra sina åsikter. Däri ligger kanske ett problem, att kommunicera över generationsgränser.

- Fundera över diskrepansen mellan de vuxnas sätt att se på engagemang och de ungas. Hur uppfostras man till att bry sig på "rätt sätt"? Finns det något "rätt sätt" att visa sitt engagemang?

- Erik B delar upp sitt liv i före och efter Göteborg. Han berättar hur han for dit som naiv tonåring och kom hem som desillusionerad man, men med större koll på sanningen. Vad lärde han sig av händelserna?

- Några föräldrar kommer till tals i filmen, vilket inte minst för-mänskligar dessa ungdomar som döttrar och söner till någon, inte bara som de ansiktslösa huliganer som visats i media. En mamma berättar om hur den nittonårige sonen grät och satt i hennes knä i häktet. Han blev ett barn igen. Fundera över föräld-rarnas roll. Tror ni att deras värderingar överförts till barnen, fast i en mer aktivistisk form? Hannes Westbergs far är t ex ord-förande i Läkare mot kärnvapen. Tror ni att Hannes engage-mang kommer att kanaliseras över i andra mindre drastiska for-mer när han blir äldre?

- Påföljderna säger kanske något om samhällets syn på ungdoma-na. De är vuxna nog att ta sitt straff. En polis berättas ha insinuerat att de minsann inte behöver sin mamma längre. När är man egentligen vuxen? Fundera över vilket behov man ändå har av sina föräldrar trots att man blivit myndig?

- Visst förekommer vuxna i den här typen av demonstration-ståg. Men få av dem har uttalat sig eller förekommit i media. Skulle det vara bättre om demonstrationerna var en, ur genera-tionsmässig synvinkel, mer heterogen massa? Att generationer gick tillsammans så att det inte blev den unga generationen (som engagerar sig) och den äldre som fördömer, griper in och slår ner?

Motståndet

I filmen citeras Albert Camus: "Revolten är en av människans viktigaste dimensioner." En av de grundläggande rättigheterna i



en demokrati är rätten att demonstrera. Och världen över äger demonstrationer rum som kritiserar globalisering, västvärldens behandling av u-länderna och andra frågor om hur humanismen kommer i kläm när kapitalismen får fritt spelrum. På senare år har demonstrationerna blivit våldsammare både från aktivister-nas sida och polisens. En upptrappad våldsspiral där polisen genom avstängningar och en tyngre vapenarsenal fått demon-stranter att både beväpna och maskera sig. Vem som triggat vem har till slut blivit svårt att överskåda.

Det som hände vid toppmötet i Göteborg och senare i Genua är resultatet av ett hårdare klimat. I juridisk mening blir det olagligt när demonstranterna tar till våld mot människor och egendom. Det är alltså inte olagligt att demonstrera utan till-stånd, det är när man inte åtlyder polisens uppmaningar att skingra sig som lagen träder in.

Frågan är alltså hur ett motstånd får se ut enligt ungdomarna i filmen. Enligt Jonas var det viktigt att visa att de inte ställde upp på den bild av samförstånd som den svenska statsministern och de andra toppolitikerna ville föra fram.

Jonathan som är ansluten till AFA (Antifascistisk aktion), går längre då han påstår att så länge man håller sig inom lagens ramar kommer inget att hända. Yosoy menar också att genom att gå från ord till handling skjuter man demokratin framåt.

Veganrörelsen förde för ett par år sedan en aktiv kamp mot köttindustrin. De överträdde lagen då de stack slaktbilar i brand. Ur det växte en större medvetenhet hos allmänheten om hur djur behandlas och slaktindustrin fungerar, och till och med vår egen statsminister gick ut och hävdade att han nästan var vege-tarian.

Även den tidiga arbetarrörelsen liksomkampen för kvinnlig rösträtt, miljökampen, kampen för nedrustning använde sig av delvis olagliga metoder. Organisationer som Greenpeace och Plogbillsrörelsen använder också ofta av olagliga metoder.

- Fundera över hur viktigt det är med motstånd. Måste det som Jonathan och Yosoy anser ta sig våldsamma former för att bli effektivt? Vilka är alternativen?

- Segrarna skriver historien heter det ju, stämmer det att våldsyttningar ses i ett mildare ljus i den historiska backspegeln när de krönts med framgång?

“För det finns människor som vet att om man kämpar kan man förlora. Men om man inte kämpar har man redan förlorat.” Denna slutstrof ur den dikt av Niklas Ånsth som läses i filmen styrker Jonathans resonemang. Man kan inte generalisera men många av de aktiva vet ändå att de överträder en gräns och många säger sig också vara beredda att ta konsekvenserna.

- Fundera över hur ni uppfattar detta sätt att se protesten, motståndet och den militanta kampen. Är det modigt, dumt eller bara kriminellt? Varför tar man till våld tror ni? Har ni själva varit med på något liknande eller i närheten av det?

Engagemanget

I den ”vanliga” politiska världen går man oftast från ungdomsförbund som MUF, Ung Vänster och SSU vidare till sina moderpartier. När det gäller den sk antiglobaliseringsrörelsen är bakgrunden minst sagt mer differentierad, något som ungdomarna i filmen bekräftar. De kommer från olika feministgrupperingar, veganrörelsen, syndikalisterna, miljörelsen, AFA (som i sig är en mycket fragmenterad och löst sammanhållen organisation).

Andra, som Hannes, vill inte ens inordna sig i någon organisation men har influerats av radikala tänkare som Michail Bakunin, Peter Kropotkin, Noam Chomsky och Emma Goldman. För en del av ungdomarna i filmen har politiskt engagemang funnits i familjen medan andra själva börjat engagera sig av upprördhet över orättvisor och maktmissbruk.

Detta är ganska typiskt för den mångfacetterade och världsomspännande rörelse som brukar bakas ihop i begreppet antiglobaliseringsrörelsen. På samma sätt som att den ideologiska basen är vid, skiljer sig också synen på våldsanvändning. Allt från Vita Overallerna (även kallad Globalisering underifrån, Ya Basta och Tute Bianche), som packar in sig i skumgummi och hockeyskydd och med skratt och samba försöker tränga sig in i eller ut ur förbjudna zoner – man lär sig tåla våld men inte utdela våld – till det sk svarta blocket, som är mer hårdföra maskerade aktivister av olika vänsterpolitiska schatteringar som anser att våld kan vara nödvändigt.

Vad är då det innehållsmässiga fundamentet i alla dessa rörelser och själva kärnan i motivet för alla de som på olika sätt deltog som demonstranter i ”göteborgshändelserna”? Minsta gemensamma nämnare kan sägas vara motståndet mot kapitalens frihet där stora multinationella företag numera har fullständig frihet att producera sina varor där lönerna är lägsta och arbetsmarknadslagstiftning och fackligt inflytande som svagast. Men en frihet att också marknadsföra och sälja sina varor där man får mest avkastning. En frihet som i samma omfattning begränsas för de individer som vill flytta ”den andra vägen” dvs, från ut- till in-världen.

I denna rörelse finns också en sorts mikrokosmosvariant, Reclaim the Streets, som fått stort medialt genomslag, och som handlar om motstånd mot samma strukturer, men på en mer lokal nivå. Reclaim the Streets har på samma sätt också fördömts av de kritiker som fördömt antiglobaliseringsrörelsen. Från att ha varit en företeelse som uppstod i Storbritannien där en på 90-talet alltmer jagad rejvrörelse lerat sig med politiserade rörelser mot bilismen – man anordnade gatufester på livligt

trafikerade trafikleder – kom dessa aktioner mer allmänt att handla om att återta det offentliga rummet för en kort tid. Reclaim the City kom att bli en ny term för samma sak.

Många av oss bor i städer där bilar och kommers dominerar stadsbilden. Det offentliga rummet, ”allmän plats”, upplever många har blivit ockuperat av helt andra intressen. Utomhustorg blir inglasade köpcentrum, offentlig utsmyckning drunknar i alltmer aggressiva reklamkampanjer. Man upplever att någon i allt högre grad äger detta rum.

Som motkraft till detta arrangerar Reclaim the City aktioner, fester där löst sammansatta grupper träffas någonstans i stan och annekterar ett stycke gata eller torg. Man dansar, uttrycker positiva och negativa åsikter och ”stör” den allmänna ordningen i allmänhet.

Dessa aktioner har på samma sätt som Göteborgsdemonstrationerna blivit omdiskuterade. Det tumult som resulterade i skotten mot Hannes Westberg hade också sitt ursprung i en Reclaim the Streets-fest. Skadegörelse och hårdhänta polisinsatser har basunerats ut i fetstil på löpsedlarna.

- Tycker du att Reclaim the Streets aktionerna är ett försvarbart sätt att reagera på? Eller är det bara en vacker ursäkt för att göra sådant som i andra sammanhang tveklöst skulle rubriceras som brottsligt? Är det å andra sidan rimligt att torg som tidigare varit allmän plats glasas in och får begränsad tillgänglighet, att det offentliga rummet privatiseras och kommersialiseras?

Straffet

Efterspelet till Göteborgskravallerna har framför allt handlat om domstolsprocesserna där aktivisterna har dömts till ovanligt långa straff medan polisens insats visserligen har fått kraftig kritik, men inte lett till att någon enskild polis straffats.

Den utredning, Göteborgskommittén, som tillsattes där bl a förre moderatledaren Ulf Adelsohn och förre statsministern Ingvar Carlsson ingick, skrev när det gäller insatsen vid Hvitfeldtska att ”insatsen fick enligt vår bedömning karaktär av hafsverk, tog allt för stora resurser i anspråk och orsakade dem som befann sig på skolan oproportionerligt stora inskränkningar i rörelsefriheten.” Man menar också att detta provocerade fram påföljande dagars våld. ”Våldet vid konfrontationerna blev därigenom mer omfattande och intensivare än annars.”

De flesta domarna har rubricerats ”våldsamt upplopp”, vilket är en kollektiv lag. Det räcker med att närvara eller delta för att kunna bestraffas för det som den stora folksamlingen gör. Detta skiljer de här brotten från annan brottslighet, där det måste bevisas att just en enskild persons handling har lett till skada. Kollektiv bestraffning genomsyrar hela processen menar en mamma som bevittnade rättegångarna. Hon uppfattade det som att det handlade om en förörrättad poliskår som hade upprätelse- och hämndbegär.

Författaren Erik Wijk var vittne till en del av kravallerna och har under två år följt rättegångarna, träffat demonstranter, talat med poliser och advokater, läst förundersökningar och domstolsprotokoll från händelserna i Göteborg. Han har skrivit debattartiklar och tre böcker om händelserna. Enligt hans åsikt är det fråga om en rättsskandal där flera demonstranter agerat brottsligt och rätteligen skall bestraffas, men att flera ungdomar dömts på lösa indicier. De dömda är i genomsnitt tjuugoett år. De flesta var inte maskerade, aldrig tidigare dömda och det har aldrig konstaterats att de skadade något med sina tillhyggen.

Strafflängden i genomsnitt för Göteborgskravallerna blev 12 gånger högre än genomsnittet för 40 upploppsdömda under 1990-talet. Han kritiserar på debattsidan i DN 28 juni 2003 hur grundscenariot aldrig utretts och att bevisningen inte sällan bygger på enskilda polismäns tvivelaktiga vittnesmål.

Jonas och Jonathan påpekar i filmen att rättegångarna var klart politiska samtidigt som demonstranterna från politiskt håll avfärdas som opolitiska vildar som man inte kan ta på allvar.

Wijk påpekar i sin artikel att Göran Persson redan fredagen den 14 juni 2001 offentliggjorde regeringens ståndpunkt; ”Det här är kriminella element som syftar till att förhindra att de som demokratiskt valda ska kunna mötas.” Justitieminister Thomas Bodström instämde; ”Det här är ligister. Ett angrepp på demokratin. Polisen gör ett fantastiskt jobb.”

Två dagar senare fastslog statsministern; ”Det är en militärt organiserad grupp, med god utrustning, bra samband, utomordentligt väl planerad och med stora ekonomiska resurser som syftar till att stoppa en demokratisk process. Svenska poliser riskerade till och med sina liv, gjorde ett bra jobb och klarade uppgiften. Ett planerat, organiserat angrepp på demokratin.”

Jonas talar om de dubbla budskapen. Å ena sidan är de farliga politiska element, å andra sidan oseriösa saboterande huli-ganer. Han ser det som man kriminaliserar en hel folkrörelse, att det sipprar över även på de som inte ”kravallar” och kommer att avskräcka framtida engagemang hos en del.

Enligt Erik Wijk har det inte funnits något intresse från åklagare eller advokater att ge en nyanserad bild eller att försöka söka sanningen i en svåröverskådlig situation. Upploppslagen gör det möjligt att döma kollektivt. Åtminstone 25 av de 64 dömda har fällts på alltför svag bevisning skriver han i sin debattartikel i DN 28 juni 2003.

Göteborgskravallerna är en stor och komplex händelse och framför allt har obalansen mellan antalet straffade aktivister och avsaknaden av straffade poliser upprört många. Som utomstående är det svårt att själv skapa sig en bild av vad som hänt. Men ungdomarna i filmen talar om sina farhågor inför fortsatt kamp mot det som de anser fel.

Om demonstranter tillräckligt ofta behandlas som brottslingar, börjar de likna brottslingar och vi börjar jämnställa aktivism med lagbrott och terrorism.

Citat från filmen av Naomi Klein från boken *No logo*

- Fundera vidare över vilka risker som kan dölja sig bakom Naomi Kleins resonemang. Är det konspirationsteorier eller kan det bakom domarna finnas en medveten eller omedveten strategi att ”tysta” dessa ungdomar?

- En femtioårig gubbe som sexuellt utnyttjat två tjejer får arton månader. Så i lagens ögon är jag jämställd med en jävla pedofil, säger Erik B och visar i slutet av filmen upprördhet inför sin dom. Hur högt straff är någon värd? Inte sällan upprörs allmänheten över att någon får för lite straff. Vi läser om någon som mördar sitt barn och får ett i våra ögon alltför mildt straff. Våldtäktsmän går fria etc. Fundera över vilka värderingar vi lägger i vad vi anser vara ett rättvist straff. Kan man jämföra brott?

- I den allmänna kritiken mot domarna och något som ungdomarna själva ger uttryck för är hur olika rättsystemet kan fungera beroende på vem du är. Unga personer med bohemisk klädsel, frisyra och ringar i näsan tror de ligger sämre till än en väl-

kammad Svensson. Nyligen dömdes en högt uppsatt företagsledare till straff för att ha brutit mot sexköpslagen. Han infann sig inte i domstolen och ingen lyckades få tag på honom innan fallet preskriberades. Hade någon av demonstranterna kunnat klara sig på det viset? Hur lika är vi inför lagen? Diskutera hur ni tror våra möjligheter till en rättvis behandling påverkas av huruvida vi är man, kvinna, fattig, rik, invandrare eller svensk.

Terrorister

Filmens titel, *Terrorister – en film om dom dömda*, syftar på att aktivisterna i vissa sammanhang stämpats som just terrorister. Sedan ”11 september” har världen inte varit sig lik och en stor misstro och rädsla präglar inte minst USA. Begreppet terror, som enligt svenska akademins ordlista syftar på någon som injagar skräck eller använder våldsmetoder för politiskt syfte, har kommit att innefatta ett vitt spektra av politiska aktiviteter.

Att Bush var på besök i Göteborg tror några av de intervjuade förstärkte vaksamheten och överdrev hotbilden. Polisen agerade utifrån terrorbilden, inte minst när de skulle gripa ungdomarna i deras hem.

- Fundera över hur terroristbegreppet kommit att uppluckras. Vad menar samhället, vad menar vi själva? Har det gått inflation i ordet? Om det är att vara terrorist att tro på en bättre värld, då är jag stolt över att vara terrorist, säger Anders i filmen. Är filmens ungdomar syndabockar?

Filmens form och dess kritiker

Terrorister – en film om dom dömda är en dokumentär som uppfyller alla krav på subjektivitet, något som kanske inte brukar vara dokumentärfilmens ledord. Regissörerna Lukas Moodysson och Stefan Jarl sticker inte på något sätt under stol med att deras avsikt var att ”ge kidsen en röst”, inget annat.

Terrorister – en film om dom dömda, förutom det inledande bildcollaget och avsnitt ur arkivfilmer från Göteborg, är uteslutande en intervjufilm. Jarls ton är faderligt kamratlig under den plirande blicken bakom glasögonen och Moodysson bollar ironier med ungdomarna. Frågorna är raka. Vad heter du? Vad gjorde du där? Varför är du engagerad? Lite som ett polisförhör, men bussigt. Det växlas mellan de olika intervjuerna, och dikter upplästa av en skådespelerska förstärker tankar som kretsat kring händelsen. Citat av Albert Camus, Jacques Prévert och Naomi Klein förtydligar filmens budskap.

Trots att upphovsmännen inte döljer sina syften har en del kritik riktats mot deras brist på objektivitet. Peter Danielsson, moderat riksdagsledamot, skriver i Helsingborgs Dagblad 5 juli 2003 att de genom den så kallade dokumentären stöder stenkastarna. Att vi ser allt ur deras synvinkel. Inga poliser, vittnen eller åklagare kommer till tals. Han frågar sig vad det inledande mon-taget av svält och elände har att göra med Göteborg.

”Ett mästarprov i propaganda” kallar Maria Haldesten filmen i Göteborgs-Posten 6 juni 2003. Hon tycker även hon att bilderna i början endast har som syfte att manipulera publiken. Hon får medhåll av Svenska Dagbladets Erik Zsiga 24 juni 2003.

Andra talar om regissörernas sätt att ställa ledande frågor som exempelvis; ”Du måste ha upplevt det som att du blev utpekad som syndabock.” Eller; ”Du vinkade inte för att leda massorna på något sätt?”

Dokumentärfilmerna som fenomen var redan i sin tidiga form föremål för diskussion. Hur förhåller man sig till verkligheten?

FILMHANDLEDDNING

Vad är sanning och vems är den? *Terrorister – en film om dom dömda* är ohämmat subjektiv. De inledande bilderna i montaget har inget inbördes sammanhang. Svältande barn, en råtta som dissekeras och en oljetanker som sjunker. Det är inte den objektiva bilden av vad som händer i ett speciellt skede. Men det är en sinnebild av hur många upplever att världen ser ut i dess värsta stunder. Den försätter många av oss i en upprörd stämning och vi blir mottagliga för ungdomarnas argument.

- Diskutera med utgångspunkt i resonemanget kring subjektivitet/objektivitet hur filmen fungerar. Vilka problem finns med det snäva perspektivet? Vad kan man uppleva som manipulativt? Diskutera filmens inledande bildcollage. Hur upplevs det? Vad fyller det för funktion?

- Stefan Jarl, som alltid varit en samhällskritisk och humanistisk dedicerad filmare, mest känd för *Mods-trilogin*, har sagt att han gör propagandafilmer. ”Jag är och vill vara subjektiv”, säger han i en intervju i DN 6 juli 2003. ”Så fort sakligheten strider mot det jag känner emotionellt, så skiter jag i sakligheten.” Är en starkt subjektiv hållning att föredra framför ett försök till objektivitet?

Att filmen bygger på den emotionella upplevelsen av händelserna i Göteborg förstärks inte minst av de flertalet dikter som läses, t ex: ”När första slaget kom trodde jag knappt att det var sant/.../När tredje slaget kom och blodet fyllde munnen då tänkte jag bara på att försvara mig.”

- Fundera över filmens uppbyggnad och berättargrepp. Regissörernas sätt att måna om de intervjuade. Jarl kör Anders till fängelset och säger att de skall höras. Hur är stämningen under samtalen? Finns det humor mitt i svärtan? Hur har man arbetat med dikter, citat, musik och klipptechnik?

- Detta är ungdomarnas bild, deras synvinkel, deras känslor och deras berättelse. Filmerna med sin subjektivitet ger upphov till frågor om hur vår världsbild skapas. Genom tv och tidningar får de flesta av oss sin information. Men kan vi lita på den bild som de ger oss. Den må vara korrekt ur en synvinkel, men en helhetsuppfattning är svår att skaffa sig, och en nyhet som var het ena dagen glöms nästa. Diskutera hur viktigt det är att i största möjliga mån själv söka och jämföra information. Diskutera hur medierna bevakade Göteborg. Hur såg bilden av demonstrationerna respektive poliserna ut? Skiftade fokus och skuldfrågan? Vad sa politikerna?

Källor:

Läs gärna vidare om Göteborgshändelserna och anti-globaliseringsrörelsen. Förutom Erik Wijks böcker *Ont blod* (Manifest kulturproduktion, 2001), *Göteborgskravallerna och processerna* (Manifest kulturproduktion, 2002) och *Orätt – Rättsröten efter Göteborgshändelserna* (Ordfront, 2003) är Naomi Kleins, *No logo* (Ordfront, 2001) närmast att betrakta som en ideologisk ”aktivistbibel”. Den innehåller dels en analys av den varumärkesbyggnad som multinationella företag alltmer ägnat sig åt på bekostnad av den egna produktionsapparaten, något som lett till ökad utlokalisering till låglöneländer. Boken innehåller också en initierad beskrivning av det motstånd som förekommit mot denna process.

Dikterna som läses i filmen är hämtade från poesiantologin *Med frihet på näsan*, red. Radha Hillarp Katz (Yelah förlag, 2002)

Naturligtvis finns det också mycket material på nätet att hämta, inte minst om man, som många skolor, har tillgång till artikelsökning.

Anteckningar

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Produktionsuppgifter

Originaltitel: Terrorister – en film om dom dömda
Sverige 2003
Regi: Stefan Jarl & Lukas Moodysson
Producent: Stefan Jarl AB och Moodysson AB
Foto: Joakim Jalin
Klippning: Stefan Jarl, Joakim Jalin
Musik: Den lilla planeten framförd av bob hund
Medverkande: Hannes, Erik B, Jonathan, Mikaela, Jonas, Sara, Anders, Yoysoy och Erik H

Tekniska uppgifter
Speltid: 85 min
Format: Vidfilm
Ljudsystem: Dolby
Censur: Från 11
Svensk premiär: 27 juni 2003

Distribution
Folkets Bio
Box 275 23, 103 12 Stockholm
Tel: 08-545 275 23, fax 08-411 25 31
www.folketsbio.se